

УДК 37

*Леся Шагала, старший викладач кафедри германських мов і перекладознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

**ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ТА ГРОМАДСЬКИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

У статті окреслено діяльність Об'єднання українців у Польщі, Українського вчительського товариства (УВТ) у сприянні розвитку українського шкільництва у Польщі як основи реалізації духовних запитів української громади у полікультурному середовищі. Зазначено внесок польського науковця, педагога українського походження Ярослава Грицьков'яна, ініціатора створення УВТ, у справу виховання та навчання молоді української меншини.

Ключові слова: українське шкільництво, національна ідентичність, полікультурне середовище, українська меншина, національна пам'ять, освітньо-виховний процес, взаємодія культур.

Літ. 22.

*Lesia Shahala, senior lecturer of Germanic Languages and Translation Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko*

**ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ УЧРЕЖДЕНИЙ УКРАИНСКОГО ШКОЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ
И ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ СБЕРЕЖЕНИЯ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ**

В статье освещена деятельность Объединения украинцев в Польше, Украинского общества учителей (УОУ) в содействии развитию украинского школьного обучения в Польше как основания для реализации духовных потребностей украинского общества в поликультурной среде. Подчеркивается внос польского ученого, педагога украинского происхождения Ярослава Грицьков'яна, инициатора основания УОУ, в дело воспитания и обучения молодежи украинского меньшинства.

Ключевые слова: украинское школьное обучение, национальная идентичность, поликультурная среда, украинское меньшинство, национальная память, образовательно-воспитательный процесс, взаимодействие культур.

*Lesia Shahala, Senior Lecturer of Germanic Languages and Translation Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko*

**THE INTERACTION OF THE ESTABLISHMENTS OF UKRAINIAN SCHOOLING AND
PUBLIC INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF PRESERVATION OF NATIONAL
IDENTITY IN A MULTICULTURAL ENVIRONMENT**

The article outlines the activities of the Organization of Ukrainians in Poland, the Ukrainian Teachers' Society (UTS) in their assistance to the development of Ukrainian schooling in Poland as the basis for the realization of the spiritual needs of Ukrainian people in a multicultural environment. It highlights the contribution of Yaroslav Hrytskovian, a Polish scholar, a teacher of Ukrainian origin and an initiator of the UTS, to the cause of upbringing and education of the young representatives of Ukrainian minority.

Keywords: Ukrainian schooling, multicultural environment, Ukrainian minority, national memory, educational process, cultural interaction.

Постановка проблеми. Українська громада у світі є численною. Перебуваючи в оточенні інших етносів, вона змушена протистояти процесам денационалізації та асиміляції. Представники українського народу домагаються того, щоб зберегти свою ідентичність та постати динамічною спільнотою. Цьому сприяє зорієнтованість освітньо-виховного процесу на збереження національних традицій, що забезпечує духовне життя громад національних меншин у

діаспорі. Рідна мова є найвагомішим чинником консолідації національної спільноти. Належне вивчення мови можливе завдяки системному підходу, що можна забезпечити на рівні школи.

Специфіка українського шкільництва у Польщі зумовлена суспільно-політичними умовами його розвитку, за яких українська спільнота отримала статус національної меншини. Йдеться про наслідки акції "Вісла" 1947 року. Виокремлюються певні періоди його становлення: від функціонування пунктів навчання при церковних

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

структурах, створення шкіл з українською мовою навчання до відкриття так званих “комплексів шкіл”. Українське шкільництво на теренах Польщі, попри складні історичні обставини, набуло системного характеру. І в цьому велика заслуга громадських рухів, організацій та активних діячів-представників української громади. Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ) з часу свого заснування у 1956 році, було покликане вирішувати культурні та освітні проблеми української меншини. У 1990 році правонаступником стає Об'єднання українців у Польщі (ОУП), продовжуючи цю справу. У центрі уваги Українського вчительського товариства (УВТ), яке очолив польський педагог українського походження Ярослав Грицьковян, ключовими стали проблеми розвитку українського шкільництва.

Аналіз досліджень. Спільні підходи до напрямів реформування освіти в Україні та Польщі, формування виховного ідеалу, напрями співпраці педагогів сусідніх держав аналізуються у працях Є. Громова, Н.О. Чернишова, Ф. Шльосек. Питання проблем шкільництва за межами України, у тім числі Польщі, – були предметом досліджень українських і польських вчених (А. Богуш, Ю. Гаврилюк, М. Євтух, Т. Завгородня, В. Кемінь, В. Койс, Т. Марціняк, М. Сирник, П. Тима). Ряд сучасних публікацій стосуються завдань освітньої та мовної політики, проблем реформи шкільної освіти (В. Білецький, А. Василюк, С. Швидюк).

Метою нашої статті є розкриття необхідності взаємодії сім'ї, школи, суспільних організацій у справі гуртування української громади задля збереження національної ідентичності та історичної пам'яті в умовах полікультурного / інонаціонального середовища.

Виклад основного матеріалу. У Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) серед пріоритетних напрямів зазначено, що в основу національного виховання повинна бути покладена єдність сім'ї та школи. Для життя української родини, яка проживає в інонаціональному середовищі, названа засада відіграє особливу роль. Тут первинне значення відводиться сім'ї. Якщо один із батьків уникає використання рідної мови, то це мимоволі передається дитині, яка знаходиться під впливом ровесників – у нашому випадку з польських родин.

Освітньо-виховні завдання є різноплановими. Місією школи, окрім забезпечення знаннями, стає формування національного світогляду [17, 14]. Розбудовуючись за складних суспільно-політичних умов, українське шкільництво потребувало допомоги. Програмною засадою

Об'єднання українців у Польщі (ОУП) ставить сприяння у вихованні українських дітей у національному дусі та збереження почуття національної ідентичності [16]. Діяльність організації сприяла відкриттю пунктів навчання української мови та функціонуванню існуючим школам.

Пункти навчання були єдиною формою організованого навчання українських дітей рідною мовою в 1952 – 1956 рр. Незважаючи на суспільні перешкоди, мережа так званих пунктів навчання української мови відіграла істотну роль у збереженні почуттів національної приналежності. У цих освітніх осередках плекалася любов до рідної мови, культури та звичаїв. Другою формою навчання стали школи з українською мовою навчання або школи з додатковим навчанням української мови. Власне розвиток навчання української мови у Польщі бере початок з 1956 р, коли відкрилися дві школи, де навчалася лише 56 дітей. На цей час функціонує 141 пункт навчання (2590 учнів) [18, 122].

Серед суттєвих питань школи і виховання незаперечною є справа вивчення та навчання рідною мови. “Навчаючи учнів рідною мовою, ми вкорінюємо в них любов до неї, а цим же й любов до свого народу [6, 10]. Як зазначає С. Швидюк, навчання рідною мовою є “показником протистояння природній асиміляції” [20, 355].

Успішна реалізація цих завдань можлива через належну підготовку фахівців. Підготовка вчителів-україністів здійснювалася в польських навчальних закладах. З цією метою 1957 року у Щеціні були засновані спеціальні курси – вчительські студії з української філології, завдання з підготовки вчителів-україністів виконував також педагогічний лицей у Бартошицях. Окрім цього, рівень вищої освіти забезпечували кафедри української філології Варшавського університету, україністики Ягеллонського університету в Кракові, слов'янської філології Католицького університету в Любліні. У 80-х рр. у Любліні діяв також Інститут слов'янської філології Університету ім. Марії Кюрі-Скłodовської, де формувалися кадри високої кваліфікації, у тім числі для українського шкільництва [18, 123]. Названі осередки давали можливість випуску магістрів української філології на базі повної п'ятирічної університетської програми навчання. Вивчення української мови здійснювалося і в інших вищих школах, зокрема, в університетах Щеціна, Познаня, Ольштина, Слупська [15, 7]. Представники української меншини здобули належний освітній рівень у вищих школах Варшави, Кракова, Любліна, Торуня, Гданська та Щеціна.

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Здобувши педагогічну підготовку, молоді фахівці зіштовхувалися із численними проблемами у викладанні української мови. До найбільших Я. Грицковян зараховує розсіяність українських родин по території держави у результаті переселення з метою денационалізації [6, 3]. Для прикладу, після 1947 року 139 467 переселених осіб було розміщено у дев'яти тогочасних північно-західних польських воєводствах [18, 122]. Тут не було ні шкіл з українською мовою навчання, ні українських церков. Перші пункти навчання української мови, які виникли лише у 1952 р., виявилися найпоширенішою формою навчання.

Незначна кількість дітей, які вивчали рідну мову, спричиняла труднощі дидактичного та організаційного характеру при комплектуванні навчальних груп та комплектуванні учнів кількох класів. Станом на 1998 р. Я. Грицковян констатує брак підручників, методичної літератури, посібників для вчителів [6,3].

Ярослав Грицковян, як представник української спільноти у Польщі, зробив значний внесок у розвиток українського шкільництва. Він став активно реалізовувати потреби української громади в освіті й вихованні українських дітей, яким загрожувала денационалізація. У цьому плані, пропрацювавши вчителем і методистом української мови, він вивчив та узагальнив досвід учителів шкіл з українською мовою навчання, досвід у роботі груп вивчення української мови [6, 9].

Свої рекомендації педагог впроваджував у різних методичних осередках, де організовував конференції для вчителів української мови, організовував для них тематичні курси в Слупську, Кошаліні, Перемишлі та Лігниці. З цією метою він подавав на сторінках українськомовної та польськомовної преси огляди про набутий досвід [22].

Я. Грицковян наголошував, що програму навчання української мови необхідно пов'язувати з національним вихованням. Адже "громадська робота в умовах національних меншин має розбуджувати в дітях почуття відповідальності за свою спільноту, почуття, яке єдине підготує здоровий ґрунт для її майбутності" [6, 10].

УСКТ, а від 1990 року – ОУП, відіграло у цьому значну суспільну роль. На жаль, численні заходи співпраці інституцій материкової України з ОУП мали декларативний характер. Спеціально ухвалена програма "Українська діаспора на період до 2000 року" [11, 63], хоч і містила осмислені засади, все ж була малоефективною, якщо проаналізувати її мету та результати. Так, у програмі задля задоволення освітніх потреб

української меншини передбачалося підготувати програми та посібники з української мови, історії України, етнографії; укласти "Букварі", "Читанки", наочні посібники для недільних українських шкіл; визначити напрям співпраці вчених, учителів України із зарубіжними осередками українського шкільництва.

Для обговорення зазначених планів у 2000 році була організована Міжнародна науково-практична конференція "Освіта в українському зарубіжжі: досвід становлення і перспективи", що відбулася в Києві [10, 8]. На цьому форумі зроблено спробу узагальнити потреби української національної меншини за межами України з проекцією на їхні вирішення. Тому важливим залишається положення системного характеру і на майбутнє: Україна повинна б більше уваги приділяти розвиткові культурно-освітніх ланок там, де проживають носії українського слова.

Першочергові завдання стосуються допомоги кадрами, у тім числі вчителями української мови, історії України, керівниками дитячих хорів, танцювальних гуртків, комплектуванням підручниками, букварями, україномовними періодичними виданнями, географічними картами, дидактично-методичними посібниками, організацією семінарів з метою обміну досвідом.

Атмосфера розвитку української освіти в Польщі об'єктивно віддзеркалювала сутність реформ шкільництва. У зв'язку з цією проблематикою Я. Грицковян написав цикл статей ("Українське шкільництво в Польщі", 1966 [1]; "Нова реформа і українське шкільництво", 1993 [3]; "На порозі нової шкільної реформи", 1997 [5]; "На шляху нової реформи освіти", 2000 [7]; "Українське шкільництво в контексті нового реформування польської освіти", 2001 [8]). У цих працях він розгорнув трактування реформи національної школи в полікультурному середовищі. Адже не кожна з них була продуктивною стосовно діяльності пунктів навчання української мови. Істотною передумовою для покращення вивчення української мови стала можливість укладання програми цього предмета з боку представників українського шкільництва. Процес створення названої програми тривав п'ять років (1995 – 2000) [9, 10]. Її зміст свідчить про те, що упорядник програми М. Сирник, відомий педагог та автор численних публікацій про українське шкільництво в Польщі, врахував особливості освітнього процесу з адресною установкою на національні меншини Польщі (окрім української, білоруська, литовська, німецька). Стосовно вивчення національних мов важливою є кількість годин на тиждень. Офіційна норма – три години.

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Як показала практика, цього недостатньо, оскільки чимало вчителів на заняттях з української мови виокремлювали факти з історії українського народу, географії України, країнознавства, народознавства [13, 5].

У контексті цієї проблематики актуальним є забезпечення освітніх осередків підручниками з українською мовою навчання. З огляду на відсутність підготовлених фахівців україністи розробляли власні посібники. За словами М. Сирника, “єдиними спеціалістами у видавничій справі були ті, хто раніше опрацьовував підручники, був науковцем або через довголітню практичну роботу став авторитетом у шкільній справі. Маю на увазі не втомного д-ра Ярослава Грицьковяна, проф. Михайла Лесева, покійного професора лінгвістичного ліцею Івана Співака” [18, 126].

Заслужують на увагу ініціативи Я. Грицьковяна як методиста української мови та літератури. Їхня сутність полягала в тому, щоб досвідчені діячі освіти з боку української меншини створювали власними силами підручники, посібники, читанки антологічного типу, а також методичні рекомендації. Це дало б можливість ширше залучити українознавчі матеріали до програм. Нагороджений досвід ліг в основу праць І. Щерби, М. Дрозд-Філь, І. Дрозд та Я. Грицьковяна. З 2005 року по 2010 рік у Польщі видано 15 підручників та посібників для навчання української мови таких авторів, як М. Стець, Л. Дрозд, А. Мазур, М. Туцька, А. Дрозд-Ващишин, В. Козубель, В. Галан, Б. Гук, В. Соболь, М. Мричко, Б. Зінкевич-Томанек [18, 127]. За цей же період вийшли друком п'ять номерів журналу “Рідна мова”, який є доступним і в електронному режимі. Кожен номер пропонує зразки конспектів уроків та сценарії позакласних заходів [19].

Усі освітні осередки тісно співпрацювали з Українським вчительським товариством від часу його створення. Воно охоплювало фактично всіх учителів української мови, періодично організовувало й організовує досі семінари з актуальних питань методики навчання предметів, зокрема, пов'язаних із українознавством. Ідеться про такі його аспекти, як українознавство в історії розвитку етнопедагогіки та національної школи; українознавство в системі позаурочної виховної роботи; педагогічні умови ефективного використання українознавства в системі родинного виховання учнів.

У цьому плані заслуговує на увагу питання про роль Українського вчительського товариства (УВТ) у Польщі. Його заслуги на чолі

з Я. Грицьковяном у становленні українського шкільництва у післявоєнний період є безперечними.

Активізація руху українського шкільництва в Польщі припала на період, що характеризується помітним національним відродженням в Україні після проголошення її державної незалежності. Я. Грицьковян був ініціатором створення УВТ та заснування його друкованого органу “Слово педагога”. Він був його редактором та головою названого товариства упродовж 1991 – 1999 рр. Від часу його заснування відбулося поживлення процесу викладання рідної мови в початкових школах, гімназіях та ліцеях, що функціонують у місцях зосередження української спільноти на теренах Польщі. На особливу увагу заслуговують освітні досягнення на рівні ліцеїв (Перемишль, Білий Бір, Гурово Ілавецьке, Лігниця). Перспективи розвитку названого товариства Я. Грицьковян вбачав у координації праці всіх осередків, доцільності створення банку відомостей про стан українського шкільництва в Польщі, укладення методичних вказівок тощо [2, 5]. Все це дало б можливість отримати адекватне уявлення про стан українського шкільництва, прогнозувати його еволюцію з проєкцією на посилення або послаблення динаміки розвитку освіти загалом [12, 4 – 5].

Як голова Українського вчительського товариства Я. Грицьковян стимулював вчителів-методистів розробляти навчально-дидактичні матеріали, організовував методичні кушові семінари. На виконання Статуту УВТ практикувалися відрядження вчителів з Польщі в Україну з метою підвищення кваліфікації, обміну досвідом. Це позитивно впливало на перспективи розвитку українського шкільництва [21], а також координацію зусиль щодо співпраці з відповідними українськими інституціями [16, 6].

Злам 90-х рр. ХХ ст. відіграв значну роль у справі відродження традицій українського шкільництва. Інтерес до освітніх проблем збігся з бурхливим процесом національного відродження в Україні. Це засвідчила конференція, що була проведена 9-10 листопада 1991 року у Перемишлі. Проведенню установчих зборів передували дві крайові наради: перша відбулася 10-11 листопада 1989 року в Ольштині, а інша – у квітні 1990 року у Білому Борі. Пленарну доповідь “Головні завдання у патріотичному вихованні” виголосив Я. Грицьковян. Він висловив твердження: “Думаю, що вже давно на часі призадуматися над доцільністю організації вчительського товариства чи покликання якоїсь клітини під назвою “Рідна Школа”, чи створення... компетентної Шкільної ради. Таке Товариство могло б користуватися

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

правом займатися всіма справами, зв'язаними з навчанням української мови. Одне слово, це відповідало б усім потребам українського шкільництва та суспільного виховання” [4, 7].

У дні роботи конференції від 27 і 28 квітня 1990 року у Білому Борі учасники одногослосно визнали за доцільне заснувати професійне згуртування. З цією метою була створена ініціативна група, яку очолив Я. Грицковян.

Для участі у згаданій конференції від 10 листопада 1991 року до Перемишля прибуло понад п'ятдесят учителів. Перед ними виступив також Я. Грицковян. Тут було обговорено й схвалено статут Українського вчительського товариства у Польщі, обрано Головну управу.

Заснування УВТ у Польщі асоціювалося на початку 90-х рр. з новими реаліями дійсності. Адже саме на початку 90-х рр. були зроблені спроби поживити діяльність українських освітніх осередків. Так, наприклад, з цією метою 25 січня 1994 року у Міністерстві національної освіти відбулася зустріч представників українських шкіл у Польщі. З боку міністерства взяли участь Данута Грабовська, Мірослав Савіцький, Ришард Павловський, Марта Тереса Мазур, Данута Вісьневська як член польсько-української комісії з питань підготовки підручників, а також Меланія Бондарук, провідний спеціаліст з питань шкільництва національних меншин. Учасники аналогічних нарад прагнули трактувати українське шкільництво в Польщі як “специфічне серед інших національних меншин”. Цей факт слушно виокремила в статті “Українські школи – темою дня в міністерстві” багаторічна співробітниця газети “Наше слово” Наталя Кравчук [14, 1 – 6].

Заснування Українського вчительського товариства в Перемишлі викликало потребу у його представництвах в регіональних осередках. Вони були створені в таких містах, як Кошалін, Бартошиці, Ольштин, Зелена Гура, Венгожев, Щецин, Перемишль та Білий Бір. Таким чином, в один професійний гурт об'єдналося 116 учителів. Правління здійснювало керівництво діяльністю вчительських груп. Головна управа УВТ спрямовувала й забезпечувала функціонування Товариства, складала проекти робочих планів, програм, здійснювала кореспонденцію, у тім числі з Міністерством національної освіти та Об'єднанням українців у Польщі, підтримувала контакти з учительськими організаціями в Україні та за її межами, зокрема, в країнах української діаспори (Канада, Америка, Австралія, Німеччина).

Основна мета діяльності УВТ полягала в об'єднанні вчителів та вихователів української

національності, щоб активніше залучити їх до освітньо-виховної діяльності серед української громади в Польщі. Досягнення мети передбачало реалізацію багатьох заходів.

Істотне слово належало УВТ в обґрунтуванні низки вимог перед Міністерством національної освіти. Свідченням цього стає нормативний акт, який регламентував навчання українською мовою та її вивчення. Йдеться про “Розпорядження міністра освіти від 24 березня 1992 року” стосовно уможливлення плекання почуттів національної, етнічної та мовної ідентичності. Це характерно для підручників, різних методичних підходів, які визначали самостійно автори. Так, Я. Грицковян уклав концептуально новаторську програму, а на її основі – читанку для 5 класу початкової школи “Перегук віків” (1987), а також підручник для 7 класу “Любіть Україну” (1992). Він сформулював відповідь на питання, яким повинен бути підручник для школи, де навчаються діти з українських родин у полікультурному середовищі.

Українське шкільництво в Польщі характеризується системною діяльністю, яка успішно здійснюється у п'ятьох комплексах шкіл, а також в дев'яноста п'яти школах і міжшкільних групах вивчення української мови [18, 122]. В українських освітніх осередках нагромаджено значний досвід з погляду на системно-ціннісний підхід у різних сферах навчання та виховання. Зрозуміло, в жодному випадку не порушується норма, що є стрижневою в ідеології державності Польщі та її Конституції, оскільки весь масив учнівської та студентської молоді має польське громадянство.

Українське шкільництво в Польщі від 1956 року набуло певного динамічного розвитку. Ярослав Грицковян, як один із активних його діячів, розробив цілісну концепцію життєдіяльності українських освітніх осередків в інонаціональному середовищі. Вона передбачала використання досвіду інших держав і насамперед України. Педагог обстоює твердження, що існує нагальна потреба змінити тактику стосовно популяризації вивчення української мови, є необхідність робити нові пропозиції щодо здійснення українознавчих устремлень як в Україні, так і за її межами. Українська мова сьогодні – це вже не виключний інтерес з боку представників діаспори. Звідси – доцільно активніше впливати на свідомість батьків, щоб усунути комплекси від почуттів меншовартості. Без сумніву, необхідно координувати ці напрямки в галузі шкільництва з діяльністю Церкви. Крім того, державна політика України повинна передбачати орієнтацію на всебічну допомогу українським національним меншинам і за

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

рубежами України, як це роблять інші країни, приміром, Польща, Угорщина, Литва, Німеччина.

Вагомим фактором для розвитку українського шкільництва є співпраця її представників зі структурами місцевого самоврядування. Адже після введення реформи освіти відповідальною за життєдіяльність початкової школи й гімназії стала гміна, а ліцею – староство.

Українське шкільництво, хоч і набуло в Польщі удосконалень 50-х-90-х рр. ХХ ст. системних функцій, все ж розвивалося в умовах, де мали місце й суспільні перешкоди, у тім числі і в Україні. Досвід, нагромаджений передусім у чотирьох ліцеях – у Білому Борі, Лігніці, Гурові Ілавецькому та Перемишлі, – заслуговує докладного вивчення. Тут простежуються найбільш типові форми комплексного виховання й навчання. Культурно-освітня робота здійснюється представниками української національної меншини у поєднанні зусиль з боку школи, церкви та ОУП.

Висновки. Збереження ідентифікаторів національної приналежності з огляду на історичну пам'ять, традиції, звичаї відбувається під впливом багатьох факторів на різних рівнях. Рідна мова виступає провідним чинником консолідації національної меншини в полікультурному / інонаціональному середовищі, постає пріоритетною у процесі збереження самоідентифікації її носія. Системна співпраця закладів шкільної освіти, громадських, культурних організацій при державному сприянні забезпечує духовні потреби представників національної меншини та сприяє міжкультурній взаємодії представників різних громад, збагачує культурно-освітню взаємодію.

1. Грицковян Я. Українське шкільництво в Польщі / Ярослав Грицковян // *Дружно вперед*. – Пряшів, 1966. – № 10. – С. 2.

2. Грицковян Я. Організується Асоціація українських професійних учителів / Ярослав Грицковян // *Наше слово*. – 1991. – № 36. – С. 5.

3. Грицковян Я. Нова реформа і українське шкільництво / Ярослав Грицковян // *Наше слово*. – 1993. – № 34. – С. 1, 6. \70

4. Грицковян Я. Українське вчительське товариство в Польщі / Ярослав Грицковян // *Слово педагога*. – 1995. – Ч. 1. – С. 7–8.

5. Грицковян Я. На порозі нової шкільної реформи / Ярослав Грицковян // *Наше слово*. – 1997. – № 13. – С. 2.

6. Грицковян Я. Методика навчання української мови та літератури. Посібник для вчителів української мови в Польщі / Ярослав Грицковян. – Варшава, 1998. – 231 с.

7. Грицковян Я. На шляху нової реформи освіти / Ярослав Грицковян // *Український альманах* – 2000. – Варшава 2000. – С. 125 – 128.

8. Грицковян Я. Українське шкільництво в контексті нового реформування польської освіти / Ярослав Грицковян, Михайло Талапканич // *Дар служити науці. Науковий збірник на пошану проф. В. Задорожного* / Упоряд., редакція та післямова: М. Зимомря. – Ужгород: Патент, 2001. – С. 403 – 410.

9. Гук Б. Міркування про світло і тіні нової матури / Богдан Гук // *Наше слово*. – 2000. – № 17. – 23 квітня. – С. 10.

10. Гук Б. Український вчитель поза межами України / Богдан Гук // *Наше слово*. – 2001. – № 3. – 21 січня. – С. 8.

11. Державна програма “Українська діаспора на період до 2000 року” // *Український альманах 1997*. – Варшава, 1997. – С. 59 – 64.

12. Зимомря М. Розмова з головою Українського вчительського товариства в Польщі д-ром Ярославом Грицковяном / Микола Зимомря // *Слово педагога*. – 1995. – Ч. 1. – С. 4 – 5.

13. Кравчук Н. Нова матура – нові стандарти / Н. Кравчук // *Наше слово*. – 1999. – № 28. – 11 липня. – С. 5.

14. Кравчук Н. Українські школи – темою дня в міністерстві / Н. Кравчук // *Наше слово*. – 1994. – № 7. – С. 1–6.

15. Лесів М. Про стан українознавчих студій у Польщі / Михайло Лесів // *Наше слово*. – 1999. – № 36. – 5 вересня. – С. 7.

16. Програма Об'єднання українців у Польщі // *Наше слово*. – 2001. – № 6. – 11 лютого. – С. 5 – 6.

17. Романюк С. Лінгводидактичні засади навчання української мови в діаспорі / С. Романюк // *Рідна школа*. – 2013. – Листопад. – С. 13 – 17.

18. Сирник М. Стан навчання української мови у Польщі після виселення 1947 року / М. Сирник // *Українознавство*. – 2005. – № 4. – С. 122 – 128.

19. Сирник М. Система вивчення української мови і літератури у Польщі в роках 2005 – 2009. Інтеграція вітчизняного і діаспорного досвіду / М. Сирник [Електронне видання] / Режим доступу: www.kolomyia.org/edupub/doc/syrnyk_01.doc

20. Швидюк С. Українське шкільництво у Польщі в 1990 – 2001 рр. / С. Швидюк // *Матеріали V конгресу МАУ. Історія*. – Чернівці, 2005. – Ч. 3. – С. 355 – 360.

21. Стан, проблеми та перспективи розвитку українського шкільництва в Республіці Польща – звіт УВТ [Електронне видання] / Режим доступу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/r__mowa/stroyny_ukr/statystyka01.htm

22. Hryckowian J. Skolnictwo ukraińskie na Pomorzu Zachodnim – czynnik zachowania tożsamości narodowej / J. Hryckowian, M. Talapkanycz // *Ukraina – Polska. Kultura, wartości, zmagania duchowe; [pod red. R. Skeczowskiego, R. Drozda, M. Zymomrii]*. – Koszalin, 1999. – S. 215 – 234.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2015